

Bibeln, minimalister och maximalister

Arkeologi är ingen exakt vetenskap. Fynd som görs vid en utgrävning i form av lerskärvor, metallföremål och delar av byggnader, kartläggs och dokumenteras. Därefter tolkas de. Hur ska man förstå materialet man hittat? Hur ingår detaljerna i helheten? Slutsatserna hamnar sedan i en slutrapport.

Historiker arbetar med teoretiska rekonstruktioner och modeller bland annat baserade på arkeologiska rapporter. Den historiska modell som svarar på flest frågor och skapar minsta antalet frågetecken anses som mer sannolik. Men omvärdering av data och nya tolkningar av arkeologiska undersökningar kan omkullkasta vedertagna uppfattningar.

Vilken roll spelar då Bibeln för arkeologer? Grovt kan man tala om två attityder till Bibeln som historisk källa: minimalister och maximalister, skeptiker och positiva.

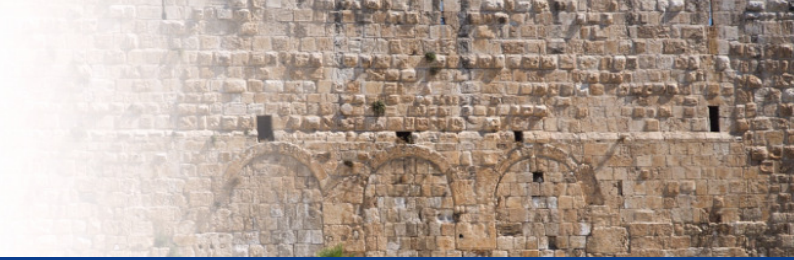

Professor Eilat Mazar menar att lämningarna av denna mur i äldsta Jerusalem härrör från kung Davids palats, ungefär tusen år före Jesu tid.

Exempel på en minimalistisk attityd är tolkningen av utgrävningen i Jerusalem under ledning av Eliat Mazar åren 2005-2007. Mazar hävdar att hon gjort det betydelsefullaste arkeologiska fyndet av en större byggnadskonstruktion från första templets tid, från 900-talet före Jesu tid. Hon hävdar att det är fråga om murverk från kung Davids palats. Hon drar slutsatsen att det på 900-talet fanns ett organiserat samhälle i Juda och Jerusalem och ser inga problem med att identifiera det samhället med Kung David och Israel.

För den som kan sin Bibel är inte hennes påstående uppseendeväckande. Men bland minimalisterna bland arkeologer och historiker som är skeptiska till Bibelns uppgifter, ifrågasätts kung Davids som historisk person. Och det fanns ingen israelitisk nation så tidigt tillbaka i historien menar de och Mazars slutsatser underkänns.

Minimalisterna vidhåller sin ståndpunkt trots för dem besvärande argument. För det första kan ordet Israel beläggas redan på 1200-talet före Jesu tid. Faraon Mernefta i Egypten omnämner nämligen Israel på en stenstod. En rimlig tolkning är att det refererar till folket Israel. För det andra fann arkeologer vid utgrävningar i Tell Dan i norra Galileen en del av en sten med en längre inskription som innehåller uttrycken *Israels kung* och *Davids hus*. Stenen kan dateras till kung Jorams tid (847-842 f Kr). En nära till hand liggande tolkning är att detta syftar på kung Davids regentätt. För det tredje berättar den så kallade Meshastenen från staden Madaba i Jordanien, som är känd sedan 1800-talet om *Omrirs hus*. Kung Omri regerade enligt Bibeln i Israel på 800-talet.

Vad händer om man sätter in de arkeologiska fynden som Mazar gjort i Jerusalem i ett Bibliskt perspektiv? Nadav Aaaman ('The Interchange between the Bible and Archaeology', i *Biblical Archaeology Review*. Jan-Feb 2014. Sid 57-61) menar att det är rimligt ur historisk och arkeologisk synvinkel att som Mazar tolka de massiva stenfynden som lämningar av kung Davids palats.

Andra Samuelsboken skildrar hur kung David intar jebuseernas stad och befäster staden och gör Jerusalem till sin huvudstad. Detta sker omkring på 900-talet före Jesu tid. *David slog sig ner i borgen och kallade den Davids stad. Han befäste staden runt om, från Millo och inåt* (2 Sam 5:9). Mazar identifierar Millo med en stenramp på sluttningen av Davids stad. Att det är fråga om en större byggnad indikeras av stora stenar som uppfattas som fundament. Det är det palats som David lät bygga åt sig enligt Mazar. Enligt andra Samuelsboken lät nämligen David uppföra ett hus åt sig av cederträ från Libanon och med snickare från Tyros (2 Sam 5:11). Dit förde han av allt att döma så småningom också förbundsarken (2 Sam 6:16f). Nehemja bok talar om en trappa som ledde upp från dalen till Davids palats i Davids stad (Neh 12:37). Just vid den punkten reparerades muren enligt Neh 3:25. Att palatset låg på högsta punkten av Davids stad och omgärdades av försvarsverk, stämmer med berättelsen om Batseba. Den förutsätter ju att David från taket av sitt palats kunde titta ner på BatSeba när hon badade (2 Sam 11:2).

Jeremia bok berättar att profeten Jeremia (600-talet) hölls fängslad och kastades i en brunn inne på en vaktgård. Det är rimligt att den låg i anslutning till kungens palats. Intressant nog har fynd gjorts av två sigill som tillhörde kungens hovfunktionärer. Fynden gjordes nära det som Mazar identifierar som kungliga palatset. Namnen på sigillen återfinns också i Jeremia bok: Gedalja Pashurs son och Jehukal Shelmias son (Jer 37:3; 38:1). Det kan vara en tillfällighet, men det är inte alltför långsökt att koppla samman fynden med texterna.

Har man därmed sagt att Bibeln bevisats av arkeologin? Svaret på den frågan är nog vilken grad av bevisning man efterfrågar. Så mycket kan i alla fall sägas att Bibelns berättelser är historiskt rimliga.

Maximalister hävdar att Jerusalem beboddes kontinuerligt under Gamla testamentes tid av israeliter från det att David gjorde den till huvudstad. Minimalister ifrågasätter David som historisk person. Läsare kan själva utifrån inskriptionerna ovan från 800-talet avgöra vilken slutsats som har mest tyngd.

Göran Lennartsson